

İhlas
Sürelî Yayınlar

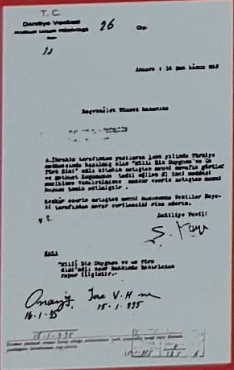
Yıl: 5
Sayı: 49
Nisan 1998
450.000 TL (KDV Dahil)

Sonsuz aşkın anıtı
nasıl yağmalandı?..

Sarayda panik!

"Millî Din" kitabı
neden
toplattılmıştı?

TARİHİ ve MEDENİYET

DOSYA

Biz bu filmi daha önce görmüştük...

TÜRKÇE İBADET YİNE VİZYONDA

İstanbul'a Emirgân yeter...

**Camisi, çeşmesi, çınarı ve kahvesiyle
âsûde bir Boğaziçi köyü...**

Dünyanın en güzel şehri İstanbul, İstanbul'un en güzel yeri Boğaziçi. Boğaziçi'nin gözdesi Beylerbeyi, incisi de Hasip Pasa Yalısı derler, ama ben size bu yazıda Emirgân'dan bahsetmek istiyorum.

İtiraf etmek gerekir ki bu yaşma kadar Emirgân benim Boğaziçi'ndeki gözdelelerinden değildi; ama Allah 1997-98 kışında Emirgân'daki Serifler Yalısı'nda bir süre bulunmak imkânı bahsetti. Televizyon çekimi dolayısıyla orada geçirdiğim günler beni Emirgân'a daha çok cekti, hatta bağladı. İsterseniz benim Emirgân'ımı biraz da size anlatayim, belki siz de sever, bağlanırsınız.

Yesari hatlarının en nefisi

Emirgân o çok bilinen klasik üslûba uygun bir Boğaziçi köyüdür. Yani camisi, meydan çeşmesi, çınarı ve kahvesiyle tam bir bütünlük arzeder. Sadece önünde iskelesi yok, ama onun yerine eli boğründe Serifler Yalısı var.

Emirgân deyince nedense aklıma hep *Yahya Kemal* gelmiştir. Üstad İstanbul'un birçok yerine çok önceden ambargo koymuş. Üsküdar onun, Atik Valide onun, Kocamustafapaşa onun, Bebek koyu onun, Kanlı-

ca onun ve dahi nice saymadığım mekân onun. İşte bu minval üzere Emirgân da onun. "Sakin Emirgân'ın Çınaraltı'nda kahvesi Poyraz serinliğindeki yaprakların sesi Bazen gönül dalar suların muskisine Bazen Yesari hatlarının en nefisine" kıt'asındaki "Yesari hatlarının en nefisi" kısmı sanki Emirgân'ın en can alıcı noktasını işaret eder gibidir. Üstat camiye, yalıya, çınarı hatta çeşmeyi es geçerek oradaki *Yesari* hattını hedef olarak göstermektedir. Dikkat ederseniz *Yesari* hattı şeklinde bir ifade kullanarak çeşmede bulunan diğer yazıları dikkate almamıştır.

Sekizgen bir plana sahip olan bu Türk barok-rokoko çeşmesinin sekiz ayrı kösesi

Emirgân'ın herkes Çınaraltı'nı bilir ama biraz içinde, bir özel bahçede bulunan Lübnan Dağları'ndan kalkmış gelmiş, Boğaziçi'ne kurulmuş bu güzelim sedir ağacını bilmez, görmez.

bulunmakta, dört yüzünde cel'i sülûs hatlı kitabeler yer almaktadır. Bunların hattatı Hecegân-ı Divân-ı Hümâyûn'dan *Mehmed Emin*'dir. Üstadın şiirinde mevzu olanlar ise, musluğu bulunmayan dört sade cephe üzerinde sair *Tevfik*'e ait kıtaların *Mehmed Es'ad El Yesari*'ye ait hatlarıdır. Bu nefis talik kıtaların son beytinde:

*"Muhammed aşkıma ma iç su
bu nev ayn-ı sâfiden"*

sekinde tarih düsürülür ki 1782-83'e te-kabül eder. Kurşun kaplı, geniş sacaklı, ah-sap çatı üstünde yükselen sekizgen kasağın üstü kubbeye örtülü bulunan bu cesme çınarların gölgesinde yer alır.

Çınaraltı akademisi

Ruşen Eşref "Boğaziçi Yakından" adlı kitabında *"uçuk mavi havanın içinde iri yeşil demet bir buçuk yüzyıllık bir çeşmenin geniş revakını barındırıyor. Bir eski-çağ tapmağındaki sütunlardan daha kalın bu çınar gövdelerinin altı yedi ay dinmeyen gölgesindeki bu Türk rokokosu çeşme, bir su mihrabı zarıflığında... Onun dört yanındaki Yesari'nin altın talikleri, biraz uzaktan bakılınca güneş kırıntıları sanılıyor. ....Bu açık hava kahvesi yazları bir bakıma o semtin genel selâmlık daire-si"* ifadeleriyle yine dikkatleri çeşmeye ve kitabeye çekmektedir. Ama aynı yazıda acık hava kahvesinin önemi de vurgulanmaktadır ki, 1940'lı, 50'li yıllar hatta 60'ların sonuna kadar Emirgân'ın Çınaraltı gerçekten bir *"akademi"* özelliği tasır. Şairler, edebiyatçılar, düşünürler hep burada toplanır, sohbet ederler. Başta *Yahya Kemal* olmak üzere *Ahmet Hamdi Tanpınar*, *Halis Erginer*, *İsmail Hakkı Uzuncarşılı*, *Suut Kemal Yetkin* ve de özellikle *Faruk Nafiz Çamlıbel*. *Çamlıbel*'in burada kendisine ay-

Emirgân sıradan bir semt

değil. Orada tarih, mimari,

güzel sanatlar, güzel

ağaçlar ve güzel insanlar

bir araya gelmiş,

kaynaşmış. Şiir olmuş, su

olmuş Boğaziçi'ne

karışmış.

nlms iskemlesi bile vardır. O hayatının son günlerine kadar Emîrgân'a bağlı kalmıştır. Bir diğer Emîrgân tutkunu da *Salâh Bîr-sel* dir ki, 1950-60 arası haftanın iki-üç günü oraya gider ve gec vakitlere kadar kalır. Bîr-sel, üstada nazire yaparak Emîrgân adlı bir de şiir yazmıştır ki ilk dörtlüğü şöyledir:

"Hepiniz Emîrgân'a kosacaksınız

Fıtlûde ya da ekimde

Kurulup semâverlerin karşısına

Çay istüne çay demleyeceksiniz"

Yalnız bütün bu sairlerin ve bu şiirlerin yanı sıra bana kalırsa Emîrgân'ın esas şairi *Hâlîs Ergîner*'dir.

"Bir yaş daha aldık ama bundan ne çıkar

Yaz yaklaşıyor fasl-ı Emîrgân geldi"

diyen *Hâlîs Bey* hele başka bir dörtlüğünde;

"Acmaz beni her bahçede ney'ler, mey'ler

Haz vermiyor artık olur olmaz şeyler

Ben üzletti çoktan göze aldım anıma

İnsan bu Emîrgân'ı nasıl terkeyler"

demis ve semte bağlılığını dile getirmiştir.

Hâlîs Bey, *Mahir İz*'in de beğenisini kazanan Emîrgân rubaileri yazmıştır. Bir gün Cınaraltı'nda *Faruk Nafiz*'e su rubaiyi okumustur ki, gerçekten nefistir:

"Bir seyde gözüm yok kuru bir can kâfi

Hosbeş edecek ehl-i dil İhvan kâfi

İkbalime bel bağlamadım dünyanın

İstanbul içinde bir Emîrgân kâfi"

Allah ve Resul aşkına

Evet, Cınaraltı'nda epey oturduk; güzel hatlara, etkileyici şiirlere daldık ama isterse-niz gelin biraz da Emîrgân'ı esas Emîrgân yapan unsura; yani camiye girelim. 1781-82 yılında yapılan bu cami Boğazici'nin leb-i der-yâ camilerinden biridir. Sultan *I. Abdülha-mid* Anadolu yakasında Beylerbeyi'nde de bir sahil camisi yaptırmakla Boğazici'ne ver-diği önemi göstermiştir. Mimari açıdan çok fazla bir özelliği sahip olmayan bu caminin kible yönü Boğaz'ın maviliklerine bakan hoş manzarasıyla, minaresinin şerefe altı ko-

rent üslubuna yakın süslemeleriyle dikkati çeker. 1838-39 tarihinde Sultan *II. Mah-mud* tarafından bir daha elden geçirilen bu caminin karşısına da Sultan *Abdülme-cid* tarafından 1844 tarihli bir muvakkithane inşa edilmiştir.

Sultan *I. Abdülhamid* Osmanlı padişah-ları arasında hakkında en az malumat sahibi olunan padişahlardan birisidir. Eğer biraz devlet idaresi hakkındaki düşünceleri ve ic-raatları tahkik buyrulursa görülür ki, ger-çekten büyük devlet adamıdır. Çok karışık ve mücadeleli bir dönemde padişahlık yap-mış, iki büyük Rus harbi ve bir Osmanlı-Avusturya muharebesi yaşamıştır. Rus harbi-nin başlamasından itibaren Özi Kalesi'nin müdafaasına önem vermiş *"Allah ve Resul aşkına ne ise tedbir, hemen istihkâm vere-sin"* şeklinde vezir-i âzama hatt-ı hümayün-lar göndermiş. Buna rağmen kalenin düşme-si üzerine son derece üzülmüş, bu hal ken-disine çok dokunmuş ve felc olmuştur. Dev-let görevlileri tarafından Özi'nin düşmesin-den önce bazı mevzi başarılar kazanıldığının da kendisine anlatılması karşısında: *"Bu maddeler benim dahi malumumdur; be-nim gücüme gelen bizim devletimizin te-kasülüdür; yoksa malik-ül mülk Allah u azimüşandır"* demiş ve *"bu kadar ehl-i İslâmın rical ve nisa (kadın ve erkek), ke-bir ve sagır (yaşlı ve çocuk) kefare elinde esir olmasını lahavle ve la kuvvete illa bil-lah"* şeklinde bir dua ile karşılayarak *"Ya Rab senden niyaz-ı acizanem, kal'a-i mez-buru (adı geçen kaleyi) yine âdâdan dest-i İslâm'a (düşmandan Müslümanların eli-ne) nasib ettiğin günleri göster ve sebeb-i taksirat edenleri (kusuru bulunanları) dünyada kahr ve ahirette azaba giriftar eyle"* diyerek yakarıştadır bulunmuştur.

Vefatından bir gün evvel de öleceğini

Emirgan'ın güzel şerefeli camii, eli bögüründe çıkmalı Şerifler Yalısı yüzyıllardan beri gelenleri karşılıyor.

• Emirgan'ın sadece sahili, yalılar, güzel değildir. Biraz uzanıp yokluğun tırmanmayı göze alırsanız tek tük te olsa böyle güzelim köşkeni görebilirsiniz.

■ Boğaziçi'nin en meşhur ağacı ergüvandır. Nisan sonu, mayıs başında o güzelim rengyle gönül süsler, göz okşar. Hele böyle Emirgan'daki gibi sah ergüvan olursa...

• Şerifler Yalısı lebi-derya (denizin dudağında) iken önünden yol geçmişti, denizi köynünden uzak kaldı ama, o da koluna bir mor salıkm taktı, denize uzaktan baktı.

anlayıp Kâbe'ye gönderilecek olan Surre Alayı'nın iki gün evvel çıkmasını emredip kendisini de koltuklarına girilerek tören yapılan yere götürmüş ve son defa kutsal topraklara gidecek olan alayı bizzat yolu ederek ertesi gün de *Allah'*ına kavusmuştur.

Doymsuz ağaç seyri

Dilerseniz muhlis Padisâhın ruhuna bir Fatiha okuyarak hemen yanbasındaki yalıya giriverelim. Şerifler Yalısı olarak bilinen burası, 18. yüzyıl ortasında inşa edilmiş ve daha sonra birtakım ilaveler gören bir yalıdır. Ahsap-bağdadî ve Türk barok üslubundaki bu yalı 18. yüzyılın son ceyreğinde semte ismini veren *Emîrgüne Han'*ın saray ve bahcesinin divanhanesidir. 1764'te *Şerif Abdî Hüseyin Paşa'*ya intikal etmiş, *II. Abdülhamid* devrinde Mekke Serifi Abd-i İlah Paşa'ya geçmiş, daha sonra 1971 yılında özel şahıslardan önce Milli Eğitim Bakanlığı'na sonra da Kültür Bakanlığı'na devredilmiştir.

*Mimar Vedat Bey'*in, *Mualla Anhağ-ger'*in, *Hüsrev Taylan'*ın mimar olarak restorasyonunda bulunduğu bu yalı iç süslemeleriyle göz kamastırıcıdır. Denize bakan büyük fıskiyeli salonu, mermer havuzları, taştan tezyinatı, mermer dösemeleri, tahta oymaları, nakışları, yüklük kapakları görmeye değerdir.

Yalıda meşhur sadrâzamlardan *Yusuf Kâmil Paşa* ve *Mithat Paşa* yazın kiracı olarak oturmuşlardır. İstanbul'un bu son kısmında benzeniz de orada bulunup esas güzel mevsimin yaz olduğunu öğrendim. Çünkü Boğaz soğuğu ve ayazı insanı gerçekten donduruyor.

Hemen o yalının yanında bulunan *Hidiv İsmail Paşa'*ya ait bir yalıya misafirlige giden *Münevver Ayaşlı Hanımefendi* soğuk, rutubetli bir sonbaharda bütün üsüyen misafirlerin önlerine birer küçük gümüş mangal getirilmiş olduğunu anlatarak, nasıl soğuk karşısında tedbir alındığını söyler.

Su sıralar yalının sefasını, bakımını Kültür Bakanlığı adına üstlenen *Boyabatlı İsmail Ağa* sürmektedir. *İsmail Ağa*'dan duyduğumuza göre simdiye kadar eski müstesarlardan merhum *Prof. Emin Bilgiç* ve bakanlardan *Namık Kemâl Zeybek* yalının güzelliğini keşfederek tadını çıkarmıştır.

Neyse baharın geldiği bugünlerde birakalım *İsmail Ağa* bahcedeki o güzelim kiraz ağacının altında kalsın; meraklı halkımız da *Ömer Ağa*'nın, önündeki at heykeliyle meşhur "Sabancılar Köşkü"nü görmek için parklıklar arasında kafasını uzatsın; ama biz Emirgan Korusu'na doğru yola çıkalım, hemen girişteki o müthiş sah ergüvanı görelim, doya doya bakalım ve arkasından sokağın içinde bulunan Şahenkler Yalısı'ndaki o endamlı, gösterişli Lübnan sedirini seyre gidelim.

Bu kaıldar ağaç seyri yeter dersenez; haydi buyurun park içine koskleri görmeye, lüle bayramına katılmaya... ❖